

Ezzel érkeztünk el ahhoz a feladathoz — folytatja Perger —, amely különösen fontos a kereszténység jövő fejlődése számára. Krisztus igazi szellemét szigorúan el kell választani és meg kell tisztítani a tanaiért való hamis buzgóságtól. Fanatizmus a belső bizonytalanságra támaszkodó agresszív érzület meghatározott elvek és az azokat megtestesítő emberek irányában. Többnyire azzal magyarázható, hogy a fanatikuskok a saját mesterkélt énjük lerombolását féltik tőlük. Gyakran más lelki zavarok fokozzák.

A fanatizmus felülkerekedése az eszmékért folyó harcokban, különösen vallási téren, túlon-túl ismert. Ugyanígy az az áldatlan szerep, amelyet az egyházak történetében játszott. A különbséget Krisztus szelleme és a fanatizmus között ekként fogalmazhatjuk meg: Krisztus az ember belső, lelki megváltozását tanította, amely szeretetben nyilvánul meg Isten és az embertársak felé, a fanatizmusban viszont patológikus eredetű lelkiállapottal találkozunk. Ha nem élünk ezzel a megkülönböztetéssel, akkor mindig fennáll a veszély, hogy a keresztény vallást mint totalitárius ideológiát élük a hívei és ennek az ideológiának képviselői gyanánt cselekszenek. Legyőzéséhez sokban hozzásegíthet a valláspszichológia. Mellette a vallásfilozófia is jó szolgálatot tehet, amelynek egyik feladata lenne a hamis vallásosság, az álvallásosság típusainak jellemzése.

A közös, ami napjainkban a következtelen keresztényeket és a vallástá-

lan morál becsületes hirdetőit összeköti, korunk nagy etikai problémáiban adódik, amelyeknek megoldásán mindannyian fáradozunk. A legjelentesebb ilyen természetű probléma a béke fenntartása, amiért mindkét világnézet követői intenzíven sikraszállnak. Alapvető feladat pedig egy igazi erkölcsi megújulás számára annak a farizeizmusnak leküzdése is, amely minden erkölcsi rendszer elfogadót megejteti. A farizeizmust, amit Krisztus az evangéliumokban sokkal élesebben ostromoz a nyílt bűnöknel, a külső formák túlértékelése jellemzi, a mások hibáinak kemény megítélése, az önteltség és az előítélet bizonyos csoportok irányában. A külső formák túlbecsülésének és az önteltségnek káros voltát nem szükséges közelebbről taglalni. Mások hibáinak kemény megítélésével azonban sokszor találkozunk olyamoknál, akik egyébként szigorúan az erkölcsi alapelvek szerint élnek. Krisztus szellemével azonban félreérthetetlenül ellenkezik ez. Az előítéletek ellen való harc szintén összekötheti a különböző világnézetű, de etikai érzületű embereket.

A felvetett kérdések közül nem egyiknek megoldására hangzhatnak el konkrét javaslatok, amelyek tekintetében különbség merülhet fel a keresztény és a vallástalan ember felfogása között. Perger szerint azonban akkor is lehetségesnek kell lennie, hogy ezeket a különbségeket kölcsönös megbecsüléssel, valóban etikai formában, megegyezéshez vigyék.

A KIS ÚT

Gyakran nyugtalanít, hogy hitemet érintő kérdésekben problémáim támadnak. Ilyenkor nem egyszer azon veszem észre magam, hogy kételkedő gondolatokkal foglalkozom. Gyónásaimban is többször felemlítettem már, hogy a hitigazságokban kételkedtem.

E néhány sorból is mintegy visszacsengnek a számos imakönyvben megtalálható „lelkitükrök” sematikus szavai: „Kételkedtem-e a hit igazságiban?” Nem egy tapasztalt lelkipásztor állapította már meg, hogy ezt a kérdést — legalább is ilyen megfogalmazásban — ki kellene hagyni ezekből a „lelkitükrökből”. Az igazság

ugyanis az, — bármily szokatlanul is hangzanék többek fülében — hogy minden felnőtt, értelme használatával élő keresztény ember előbb-utóbb el-töpreng a hitét érintő igazságokon. S ilyenkor nem egyszer eszébe juthatnak ilyen gondolatok is: vajon valóban így van mindez, hihető, elfogadható-e, amit eddig igaznak tartottam?

A döntő különbséget az ilyen töprengések, az ezek útján felmerülő kételeyek és a valódi kételkedés között ott kell meglátnunk, hogy számba vesszük: ha valaki azért foglalkozik a hitét érintő problémákkal, mivel őszintén néz, nyílt nézéssel akar szembenézni ezekkel az igazságokkal, hogy mindinkább magává tehesse a hit tanítását, hitében tehát ezen az úton mindjobban el kíván mélyülni — az feltétlenül helyesen jár el. Ha viszont kétkednek, mivel egyáltalán nem akar komolyan hinni, akár azért, mivel hitének gyakorlati következményei számára túlon túl kényelmetlenek, akár mert az egy-egy nyitva hagyott kérdés szülte bizonytalanság kellemes „szabadságlevelet” jelent, téves úton jár s kétkedő magatartása feltétlenül helytelen, sőt bűnös.

Kétségtelen, hogy a lélek ellensége, a gonosz lélek, minden komoly hívő szándék ellenére, a hitből fakadó konzekvenciák gyakorlati megtartásán fáradozó embert gyakran megkísértheti. E hitbeni kísértésekkel kapcsolatban magatartásunk ugyanaz lehet, mint minden egyéb kísértésnél: Isten kegyelmében bízva szembe nézni vele s küzdeni ellene. Más azonban a helyzet, midőn voltaképpen önmagunk vagyunk forrása a problémák felmerülésének, midőn szellemi-lelki magatartásunk nem filiszteri aluszékonysággal, hanem komoly figyelemmel, éberséggel vesz tudomásul minden hitünket érintő problémát. A kötelesség ezekben az esetekben nem visszavonulásra, hanem esetleg hosszú időn át tartó, komoly szellemi és lelki munkát jelentő kérdés-tisztázásra szólít. E magatartásunk semmiképp sem bűn, melyről önmagunkat gyónásainkban vádolni kellene, ellenkezőleg a lélek fejlődése, nagykorúvá válása szempontjából értékes, Isten előtt pedig érdemszerű.

Hans Küng, napjaink nagy tudású teológusa korunknak egyik jelentős s értékes vonásaként említi, hogy az embereket s köztük természetesen a keresztényeket is öntudatos szellemi-lelki állásfoglalásra készíti. Manapság szinte lehetetlen, hogy bárki is „úszkál az árral”, hogy felmentést kapjon a nagy kérdés megválaszolás alól: hová tartozom, miben hiszek, hívő vagy nem hívő ember vagyok-e? Választá-

somat pedig tartozom önmagam előtt igazolni s döntésemről magatartásommal mások előtt is szintén kell vallanom. Feltétlenül vége van azoknak az időknak, amelyekben „az ember” hitt, mivel környezete is azt tette — vagy legalább is azt a látszatot igyekezett keltetni. Manapság — folytatja Küng — igen értékes s feltétlenül értelmes emberekkel találkozhatunk, kik hitüktől távol állnak s magatartásukat tudatos következetességgel, nem mivel „mások is így teszik”, gyakorolják. Mi, hívő emberek sem járhatunk el másképpen. Tudatos felkészüléssel kell szembe néznünk a hitünk támasztotta problémákkal s hívő magatartásunkat elsősorban önmagunk előtt kell igazoltnak látnunk. Ez természetesen nem történhet másképp, mint, hogy lelkiismeretesen igyekszünk elmélyedni hitünk tanításában s végére járni minden azzal kapcsolatban feltámadó problémának, kételynek.

Egyet természetesen nem szabad felednünk: vallásunk hitre, természetfölötti hitre épül s nem az észnek vallása. E hit sohasem kívánja tőlünk, hogy ésszerűtlen, értelmetlen dolgokat tegyünk magunkévá. Azt azonban feltétlenül igényli, hogy elsősorban Isten tekintélyében, az ő igazmondásában s ne a magunk gyarlóságában bízunk. Hitünk tehát sohasem válhat az emberi értelem számára könnyen felfoghatóvá, világossá. Ha így lenne, akkor már nem az isteni igazságokba vetett hitről, hanem emberi tudásról kellene szólnunk. Nem hiába figyelmeztet Szent Pál: „Most tükör által homályban látunk, akkor majd színről-színre. Most rész szerint ismerek, akkor pedig úgy fogok ismerni, amint én is ismerem vagyok” (1. Kor. 13, 12.). S épp ezért addig az „akkor majd”-ig mindig lehetnek hitünkkel kapcsolatos nehézségeink, kételyeink. Sőt, ha valóban öntudatra ébredt keresztények akarunk lenni, akkor kell is, hogy foglalkoztassanak a hitünk által támasztott problémák. A kétség a hitnek árnyéka, melyre ugyan nem minden időben figyelünk, de azért velünk együtt halad. S minél erősebben világlik meg előttünk hitünk egy-egy igazsága, annál kivehetőbbé válik az árnyék kontaszta is.

Igen sok hívő ember számára elérkezik olykor-olykor a nehéz pillanat.

melyben döntenie kell. A gyermek még sok mindent természetesnek talál, amit a felnőtt egyáltalán nem lát annak. Amint ismereteink bővülésével, a világkép kibontakozásával szellemi horizontunk tágul, éppúgy tágulnia kell hitünk átfogóképességének is. Aki felnőtt korában a hitével kapcsolatban felmerülő problémák láttán csak az elemi ismereteket nyújtó katekizmus igazságait ismételtetné, bizony úgy járna, mint az az ember, ki könnyű utcai cipőben kívánna nagy hegyi túrákat tenni. Amint az ilyenek lábát csak ideig-óráig védené lassan leszakadó cipője, éppúgy maradnának el a felnőtt korba jutó keresztény embertől is az elemi fokon megrekedt bibliai, katekizmusi ismeretek.

A feltámadó hitbéli kételyek, a megválaszolandó problémák tehát egyáltalán nem rendkívüliek a szellemileg, lelkileg fejlődő ember életében. S mivel nem azok, azért nem szabad, hogy komolyabb nyugtalanságot keltsenek bárkiben is. Hasznos ezért emlékeztetnie idézni Tolsztoj bölcs tanácsát: „Ha olykor eszedbe ötlük, hogy mindaz, amit eddig Istenről gondoltál másképp van, vagy az, hogy egyáltalán nincs is Isten — ne zavarodj meg. Sokakkal történt már ez így. Azt azonban sohasem gondold, hogy pillanatnyi hitetlenséged bizonyosságment szólna amellett, hogy valóban nincs Isten. Ha tehát már nem bízol abban az Istenben, akiben eddig hittél, az csupán azért van, mert hited nem volt megfelelő. Ezért tehát arra kell törekedned, hogy

jobban megértsd, ki is az, akit te Istennek nevezel. Ha egy pogány fából faragott isteneiben már nem akar hinni, ez nem jelenti azt, hogy nincs Isten, hanem azt, hogy az igaz Isten nem fából van.”

Egyáltalán nem jelenti tehát hitünknek megingását, ha tudásunk gyarapodásával vallási ismereteink is kiegészülnek. Nem okozhat ezért lelkünkben zavart, ha például megtudjuk, hogy a gyermekkorunkban tanult s pedagógiai céllal leegyszerűsítve elmondott „hat napi” teremtéstörténet nem hat napot, de még csak nem is hat évmillió korszakot jelent, hanem csupán mintegy „ruháját” annak az igazságnak, hogy Isten a világ teremtője. Ugyancsak nem okozhat senki számára hitbéli problémát, ha felvilágosítják, hogy a szentírás nem természettudományos ismereteket kíván közölni, hanem a hitnek alapvető igazságait.

Mindez tehát, ami töprengéseink között mint hitbéli kétely ötlük szemünk elé, voltaképpen nem egyéb, mint ösztönzés arra, hogy hitünk magabiztossá váljék, hogy lelkileg-szellemileg nagykorú, értelmes emberhez illő és méltó állásfoglalás lehessen. Ezt az utat járva hitünk, jóllehet csirájában azonos marad gyermekkori nyíltszívű magatartásunkkal, lassan mégis változik, mégpedig úgy, hogy érettebb, elmélyültebb, szilárdabb lesz. S épp ebben kell látnunk a hitbéli kételyek pozitív szerepét lelki fejlődésünk útján.

Szennyay András

NAPLÓ

szent Tamás az üdvözítő feltámadásáról. Aquinói Szent Tamás a *Summában* felteszi a kérdést, vajon Jézus Krisztusnak fel kellett-e támadnia? Szokásos módszerét követve itt is ellenvetéseket bocsát előre:

1. Damascenus azzal érvel, hogy a feltámadás újból felkelése annak, ami szétbomlott és szétesett, vagy elbukott. Am Krisztus sem nem bukott el a bűn által, sem teste nem esett szét. 2. Aki feltámad, az felkel és valami magasabbra emelkedik, mert felkelni annyi, mint magasabbra jutni. Am Krisztus teste a halál után is egyesítve maradt az istenséggel és így ő nem juthatott már magasabbra. 3. Mindaz, ami Krisztus embersége körül történt, a mi üdvösségünk érdekében történt. Üdvösségünkre azonban elégséges volt Krisztus szenvedése, amely által megszabadultunk a bűntől és büntetéstől.

Mindezekkel az ellenvetésekkel szemben mégis áll a szentírás szava: „fel kellett neki támadnia holottaiból” (Ján. 20. 9). Szent Tamás öt okból mondja szükségesnek Krisztus feltámadását.